

GEÇMİŞİN İZİNDE: BOLULU KOLEKSİYONER SELAHATTİN İKİZ İLE ARŞİV TUTKUSU ÜZERİNE

Sena Baykal

■ *Sayın İkiz, öncelikle söyleşi davetimizi kabul ettiğiniz için kendim ve okurlarımız adına size teşekkürlerimi sunuyorum. Şu an Bolu'da tarihî bir yapıda, Taşhan'dayız. Bize bu yapı hakkında bilgi vererek başlamak ister misiniz? Belki okuyucularımız sohbetimize daha yakından şahit olmak isteyebilir.*

Sena Hanım, memleketim Bolu'ya gelerek çalışma alanınıza giren konuları görüşmek için bu tarihî mekânı seçtik. Size ve annenize “Hoş geldiniz.” diyerek teşekkür etmek istiyorum.

Bolu, özellikle 19. yy. da hanların çok olduğu bir şehirken ne yazık ki günümüzde bu yapılar yok denecek kadar azdır. Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinden itibaren şehir merkezi, ovada, aynı çevre etrafında geliştiği için tarihî doku da çoğunlukla yok olmuş. İçinde bulunduğumuz Taşhan iki ayrı yapı olup aşağı Taşhan, yukarı Taşhan olarak bitişiktir. Aşağı Taşhan 1750 yılında eşraftan Emin Ağa tarafından yaptırılmıştır. Bizim şu an içinde bulunduğumuz yukarı Taşhan ise H 1219-M. 1804 yılında Serbevvab Hacı Abdullah Ağa tarafından yaptırılmıştır. Kapısı, ahşap olup girişin solunda mermer blokta Eski Türkçe kitabesi mevcuttur. Aşağı Taşhan ve yukarı Taşhan arasında, evliyalardan olduğu söylenen “Eskici Baba” adında üstü açık bir de türbe vardır. Zamanında adından da anlaşılacağı gibi taştan yapılan bu bina Bolu'ya il dışından gelen insanların hayvanlarıyla birlikte konaklayabileceği avlusu ve odalarından oluşan iki katlı bir yapıdır. 1980'li yıllarda şahıs malı olan Yukarı Taşhan, Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mülkü olup genelde küçük esnafa kiraya verilerek işletilmektedir.

Hemen karşımızda duran antikacı dükkânındaki eşyalar dikkatimi çekiyorken buradan devam etmek istiyorum ben de. Hazır tarihî bir yerde karşımızda geçmişin izleri göz kırparken sizde bu ilginin başladığı yıllara dönelim isterseniz.

Ülkemizde antikaya ilgi 2000'li yılların başından itibaren artmaya başladı. Antika veya antikacı olmak tarihin ve kültürün birer parçasıdır diyebiliriz. İlgili kişiler ya da koleksiyoncular geçmişin yaşanmışlıklarına dokunup hem haz alırlar hem de öğrenmek isterler. Eski para, pul ya da küçük objelerle başlayan bu seveda ilerleyen zamanlarda bilinçli yapılırsa ko-

leksiyonerliğe doğru gider. Bir benzetme yapacak olursak, huninin dar ağzından girip birçok ürün ya da objeyle uğraşmaktansa, tersini yapıp bazı konularda uzmanlaşıp koleksiyon yapmak daha mantıklıdır. Bende bu verdiğim örnekten yola çıkarak memleketim olan Bolu ile ilgili yasal olan ürünlerin koleksiyonunu yapmaya çalışıyorum. Çocukluk yıllarımda başlayan bende ki toplama merakı hâlen daha devam etmektedir.

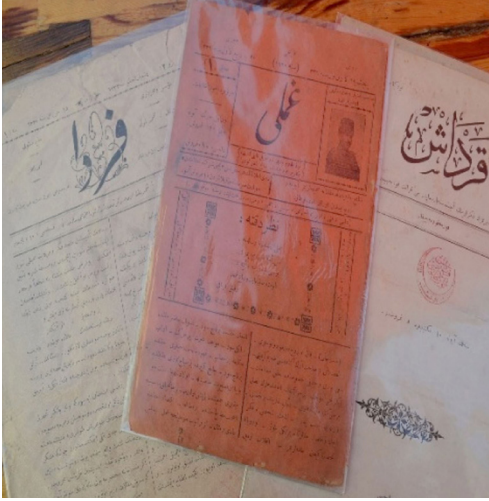
Koleksiyonunuzda yer alan malzemeler hakkında bilgi verir misiniz? Kişisel koleksiyonunuzu oluştururken dikkat ettiğiniz özelliklere de değinebilir misiniz?

Yukarıda da bahsettiğim gibi memleket arşivi oluşturabilmek için Bolu'ya ait bölgesel ürünleri toplamaya çalışıyorum. İnternet ortamında yapılan müzayedeleri ve mezarları takip edip ürün almaya çalışıyorum. Zaman zaman da antika pazarlarına gidiyorum. Tanıdığım çevremdeki antikacılık yapanlardan da ürün alıyorum. Bu ürünler, efemera olarak adlandırılan eski fotoğraflar, tarihî değeri olan belgeler, matbaa basımı kitap,

dergi, afiş, gazeteler vb. ürünlerde olabiliyor. Bunların yanında yöresel objeler ve el sanatları, giyim kuşam gibi ürünleri de bütçeme uygun olanlarını almaya çalışıyorum. Eski siyah beyaz Bolu fotoğraflarında kayda değer bir koleksiyonum oldu. En eskisi 1893 yılına ait fotoğraftan 1970'li yılların sonlarına kadar olan bölümü toplamaya özen gösteriyorum. Teknolojinin çok yaygın olmadığı bu dönemlerde çekilen fotoğraflar önemlidir. Osmanlı'nın son dönemlerinde başta İstanbul ve diğer büyük şehirlerde fotoğraf editörleri ve stüdyoları vardı. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren özellikle 1930'lu yıllarda birçok ilde fotoğrafçılık

ve fotoğrafhaneler çoğalmıştır. Dönemin fotoğrafçıları şehir görseli, mimari doku, okullar törenler ve sosyal yaşantıya ilgili çok sayıda fotoğraf çekmişlerdir. Bu fotoğraflar posta yoluyla eş dost ve akrabalarına gönderilerek o günlerin koşullarında iletişim sağlanırdı. Koleksiyonumdaki fotoğrafları toplarken bende bu konulara özen gösteririm.

***Peki her malzeme veya eşya değerli kabul edilip bir koleksiyonun parçası olabilir mi? Bu konuda nelere dikkat edilmeli? Belki söyledikleriniz ilgili-
lerinin yolunu aydınlatabilir.***

Toplanan, koleksiyona katılan ürünlerin değerinden ziyade tamamlayıcı özellikleri de olur. Eski paralardan örnek vereyim. Cumhuriyet Dönemi madenî paralar nominal değeri ve tasarım olarak günümüze kadar 89 adet farklı şekilde basılmıştır. Bu paraların bazılarının değeri azdır. Çok olan ürün kıymetsiz, az ve nadirlik özelliği olan paralar pahalı ve değerlidir. Bu özellikler diğer koleksiyon ürünleri için de geçerlidir. Objeler, kullanılmış eski eşyalar, sanat değeri olan tablolar, hat eserleri ve benzer ürünler dönemine ve sanatçının özelliklerine göre ayrı ayrı değer kazanır. Ülkemizde koleksiyonculuk, bazı durumlarda eserleri kayıt altına almak ve korumak için kanunlarla da sınırlandırılmıştır. “2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” kapsamında belirli dönemler ve sanat eserlerini kayıt altına alınarak koruması amaçlanmıştır.

Sayın İkiz; Bolu ve buradaki eserlerle özel olarak ilgilendiğiniz biliniyor. Kişisel arşivinizde özellikle Bolu'ya ait malzemelerden bahsedebilir misiniz?

Gençlik yıllarımda para, pul, telefon kartı vb. koleksiyonlar yapmıştım. Sonraki yıllarda tecrübe kazandıkça bu tür koleksiyon yapmayı bıraktım. Elimdeki fotoğraf ve efemeralar biriktikçe Bolu'ya ait arşiv niteliği olan malzemelere daha çok ilgi duydum bununla beraber Bolu kültür camiası olarak bazı çalışmalarımız oldu ve hâlen devam etmektedir. Koleksiyonumda çoğunlukla Bolu ürünleri bulunmaktadır. Bunlar, başta eski Bolu fotoğrafları, kitap ve dergiler, Eski Türkçe mecmualar, gazeteler ile Bolu'nun tarihinde isim yapmış bazı kişilere ait arşivleri ve objelerden oluşmaktadır.

Sürelî yayınlara özellikle değinmek istiyorum. Şu an masanın üstünde duran bazı mecmualar çekiyor dikkatimi çünkü. Gamlı, Kardeş ve daha nice... Koleksiyonunuzda yer alan sürelî yayınlar hakkında okuyucularımıza bilgi verebilir misiniz?

Bu tür mecmualar ülke genelinde bazı illerimizde basılmış ve okuyucularına ulaşmıştır. Benim elimde de Bolu tarihinde ender bulunan mecmualardan birkaç tanesi vardır. Burada gördüğünüz *Ferda* (1914), *Kardeş* (1915) ve *Gamlı* (1920) mecmuaları oldukça zor bulunan ürünlerdir. Koleksiyonumda da her birinden birer adet var. Bildiğim kadarıyla bu mecmualardan başka bir yerde görmedim. Bu yüzden kaç sayı basıldıklarına dair bir bilgi yok maalesef. 1915 yılında ülke genelinde neredeyse mecmua basılmadığını sizden öğrenmiştim. O hâlde *Kardeş* (1915) mecmuası çok çok nadir olsa gerek. Bolu İzzet Baysal Üniversitesi Tarih ve Edebiyat Bölümleri hocalarımız da koleksiyonumdaki bu tür ürünlerden faydalanıp makale kitap ve araştırmalarında kullanmaktadırlar.

Mecmuaların hemen yanında ise kalın, Osmanlıca ve el yazısı bir defter var. Sizin için önemli olmalı ki bugün de yanınızda. Bu konu hakkında neler söylemek istersiniz?

Koleksiyonumdaki arşivlerden biri de Ahmet Refik Üstok'a aittir. "İmad" adı verilen, ülke geneliyle Bolu özelini ilgilendiren sosyal, siyasi ve iktisadi konulara, değişik haber ve yorumlara yer verilen bu defterde; "vatan sevgisi", "Serpuş-ı Millî", "Ulema ve Münevverler hakkında", T"ütünün mazarrat-ı maddiyesi", "Şehit Miralay Nazım Bey'le mektuplaşmalar ve şiirleri", "İstiklâl Marşı seçimi sebebiyle yazdığı şiir", "Lyod George'ye sitem", "Eskişehir'de Yunan Fecai", "Sevgili Trakya'm için", "Rıza Tevfik Feylesof taslağı hakkında", "Deli Arslan, Deli Kadir" vb. yüzlerce konu başlığından sadece bazılarıdır. Ahmet Refik Bey'in, I. Cihan Harbi'nin son dönemi, Millî Mücadele yılları ve Cumhuriyet'in ilk dönemini kapsayan değişik konulardaki yorumları, şiirlerine, önerilerine ve eleştirilerine yer verdiği "İmad", kültür ve tarih araştırmacıları için ilginç bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Bu malzemeleri nasıl tespit ettiniz ve koleksiyonuza eklediniz? Bu sürecin bayağı zahmetli ilerlediğini düşünüyorum. Ciddi bir emek özellikle de sabır gerektiriyor bence.

Yaklaşık 40 yıldır ürün topluyorum. İlgimi çeken ve bende olmayan ürünleri almaya devam ediyorum. Eski dergi ve kitapları okuyunca, araştırınca Bolu tarihiyle ilgili birçok bilgiye ulaşabiliyorum. Bu bilgi ve deneyimlerle bazı ürünlere ulaşmanın da yolu açılıyor. Mesela 1990- 2010 yılları arası Bolu'da eski ev yıkımcılarını çok takip ettim. Bu yıllarda koleksiyonum gelişti. Günümüzde kentleşmeden dolayı eski yaşanmışlığı olan evler bir bir yok oldu. Kent

tarihi ve dokusu da yok olunca bu tür malzemelere ulaşmak ve bulmakta zor oluyor. Artık aradığım ürünleri antikacıardan ve antika pazarlarından ya da mezatlarda temin edebiliyoruz.

Selahattin Bey, büyük emekle toplanan kıymetli malzemeleri korumak da önemli. Aynı zamanda müze açma hayaliniz olduğundan sohbet aralarından bahsettiniz. Okuyucularımızı da bu hayale ortak etmek için biraz nasıl bir müze tasarladığınızdan ve bu ko-

nudaki atacağınız adımlardan bahseder misiniz?

Tabii ki. Koleksiyonculuğun bir özelliği de severek ve özenerek bu ürünlerin korunması gelecek kuşaklara aktarılması yönündedir. Ben de bu anlayışla yola çıkarak bir müze ev açmaya karar verdim. Bunu yapmazsam bu birikiminin bizden sonra sahip çıkılmamasına, yok olmasına üzülürüm. Bunun örneklerini birçok yerde görüyoruz. Bolu'da bahçeli bir evim var. Büyüklerimizden kalma yerleri de kullanıp otantik bir mekâna kavuşturmak istiyorum. Koleksiyonumdaki ürünleri kapalı ve açık alanlarda düzenleyip sergilemek istiyorum. Utanarak söylüyorum ki Bolu'da devlet müzesinden başka kayda değer bir müze yok. Eskiden merkez köy olan mahallemizin geçmişteki sosyal yaşantısını elimdeki obje ve diğer ürünlerle sergileyip yaşatmaya çalışacağım.

Günümüzdeki antikacılık ve müzecilik çalışmaları hakkında neler söylemek istersiniz? Bu alanda ilerlemek isteyen okuyucularımızın bilmesi gerektiğini düşündüğünüz konulardan bahsederek açıklamak ister misiniz? Okuyucularımız da ben de deneyimlerinizde yararlanmak isteriz.

Bir yıl öncesine kadar benim de 25 yıl antikacılık yaptığım bir dükkânım vardı. Bu konularda tecrübe edinip bu mesleği icra etmeye çalıştım. Bilinçli olanlar hariç ne yazık ki meslekteki birçok kişi antikacılığı her şeyi alıp satabiliriz anlayışıyla yapıyorlar. Bu da sektörde bazı olumsuz durumlara yol açabiliyor. Örneğin; müzelik vasfı olan ürünlere mesafeli olunmalı, gerektiğinde tescil kaydı yaptırılmalıdır. Koleksiyonerlik belgesi olan birçok tanıdığım koleksiyoncu var. Bunları gerek bire bir ilişkiyle gerekse sosyal medyadan takip ediyorum.

Yakın zamanda vefat eden değerli koleksiyoner, müzeci, araştırmacı ve yazar Sayın Haluk Perk'i sever ve takip ederdim. Yıllar öncesinde benden aldığı ürünler hâlen daha müzesinde sergileniyor. Buna benzer birkaç kişi daha sayabilirim. Tabii ki ürünlerin ilgili koleksiyonculara ve müzelere gitmesi şahsen beni mutlu ediyor. Bazı alanlarda koleksiyon yapmak tabii ki de maddiyatla ve o alandaki kültür birikimiyle alakalıdır. Son olarak şunu söyleyebilirim. Tarih ve kültür birikimi olan kişilerin sevgi ve tutkuyla bağlandıkları koleksiyonları hep yaşasın isterim.

Sayın İkiz, kıymetli vaktinizi bize ayırıp sorularımızı yanıtlama inceliği gösterdiğiniz. Önemli bilgi, kanaat ve tecrübelerinizi bizimle paylaştığınız için Türk Dili dergisi ve okurlarımız adına sizlere bir kez teşekkür ederiz.

Bana bu söyleşi imkânını verdiğiniz ben de teşekkür ediyorum Sena Hanım.